

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาบริบทชุมชนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
2. พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยทำเป็นแผนที่และคู่มือเส้นทางท่องเที่ยว

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่

1. ประธานแขวง ประธานชุมชน สมาชิกชุมชนในเขตธนบุรี คณาจารย์และนักวิจัย จำนวน 25 คน
2. ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่
  - 2.1 ศูนย์ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนธนบุรี จำนวน 1 คน
  - 2.2 สำนักเขตธนบุรี จำนวน 1 คน
  - 2.3 สำนักวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่

1. เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 7 แขวง ได้แก่ แขวงวัดกัลยาณ์ แขวงสำเหร่ แขวงตลาดพลู แขวงบางยี่เรือ แขวงดาวคะนอง แขวงบุคคโล และแขวงหิรัญรูจี
2. ย่านกะดีจีน เป็นย่านประวัติศาสตร์ที่มีความเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของเขตธนบุรี ประกอบด้วย 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัดประยุรวงศ์ ชุมชนบุปผาราม ชุมชนกุฎีขาว และชุมชนโรงคราม

สรุปผล

1. การศึกษาบริบทของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

1.1 การประชุมสนทนากลุ่มประธานแขวง 7 แขวงในเขตธนบุรีเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า

เขตธนบุรีมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทุกแขวง แต่มี 3 แขวงที่มีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ แขวงบางยี่เรือ แขวงตลาดพลู และแขวงวัดกัลยาณ์ ดังนี้

แขวงบางยี่เรือ มีทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่ 1) โรงเจเทอดไท 21 2) วัดอินทารามวรวิหาร 3) มัสยิดสวนพลู 4) สถานีรถไฟวงเวียนใหญ่ 5) ศาลเจ้าเล่าปุ่นเก้ากง 6) ศาลเจ้าโอวเจียะหยี่อานี๋เก็ง ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ 1) เทศกาลกินเจ 2) การขายของในเดือนละศีลอด 3) การแต่งกายแบบอิสลามในเดือนลามาดอน 4) ขนมบดิน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวมีผู้ดูแลวัดพาชม/แนะนำวัดอินทารามวรวิหาร

แขวงตลาดพลู มีทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่ 1) วัดใหม่ยายนุ้ย 2) วัดขุนจันทร์ 3) สถานีรถไฟตลาดพลู 4) ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง 5) ศาลเจ้าพ่อกวนอู 6) วัดราชคฤห์ ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ 1) การบูชาศาลเจ้าพ่อพระเพลิง 2) การแห่เจ้าพ่อกวนอู การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว มีร้านอาหารดั้งเดิมสมัยรัชกาลที่ 5 และของกินของฝากชื่อดังหลายร้าน

แขวงวัดกัลยาณ์ มีทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่ 1) วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร 2) โบสถ์ช่างตาครूस 3) ศาลเจ้าเกียนอันเกง 4) มัสยิดบางหลวง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) มีเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนโดยชุมชนกุฎีจีน 2) มีเว็บไซต์แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นโดยคนในชุมชน 3) มีร้านอาหารและของฝาก

1.2 การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวและสัมภาษณ์ประธานแขวง/ชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

1) การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในแขวงบางยี่เรือ ได้แก่ สถานีรถไฟวงเวียนใหญ่ วัดอินทารามวรวิหาร โรงเจเทอดไท 21 มัสยิดสวนพลู ศาลเจ้าเล่าปุ่นเก้ากง ศาลเจ้าโอวเจียะหยี่อานี๋เก็ง (ศาลเจ้าแม่กวนอิม) และสัมภาษณ์ประธานแขวงบางยี่เรือ นายมุฮัมมัด หวังพฤษชัย พบว่า แขวงบางยี่เรือ มีแหล่งท่องเที่ยวแห่งเดียว คือ วัดอินทารามวรวิหาร นอกนั้นเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน โดยจะเป็นคนในชุมชนที่เข้ามา ได้แก่ โรงเจเทอดไท 21 ศาลเจ้าเล่าปุ่นเก้ากง และศาลเจ้าโอวเจียะหยี่อานี๋เก็ง (เจ้าแม่กวนอิม) ซึ่งเป็นสถานที่ที่คนในชุมชนนับถือ หากมีการงานตามเทศกาลต่างๆ ของศาลเจ้านั้นจึงมีคนภายนอกชุมชนเข้ามาร่วมงาน เช่นเดียวกับมัสยิดสวนพลู ซึ่งจะมีคนภายนอกชุมชนเข้ามาเฉพาะมีงานประจำปีของมัสยิดในช่วงต้นปี โดยจะมาทำบุญ บริจาคเงิน ซื้อสินค้าที่นำมาออกร้านเพื่อนำเงินมาบำรุงมัสยิด ซึ่งแขวงบางยี่เรือ มีการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2 ด้าน ได้แก่

ด้านการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ที่ดำเนินงานในปัจจุบัน คือ ผู้ดูแลวัดพาศม/แนะนำวัดอินทารามวรวิหาร ซึ่งส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะเดินเที่ยวเองไม่ได้ให้พาเที่ยวชม

ด้านการจัดการสินค้า ที่ระลึกที่ดำเนินงานในปัจจุบัน คือ ขนมบดินทั้ง 2 ร้าน อยู่ในชุมชนบ้านล่าง และชุมชนข้างสถานีรถไฟวงเวียนใหญ่ โดยขายได้อย่างต่อเนื่อง และจะขายดีในช่วงเทศกาลออกบวชของชาวมุสลิม

2) การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในแขวงตลาดพลู ได้แก่ สถานีรถไฟตลาดพลู วัดราชคฤห์ (เจ้าพ่อเขาคอก รอยพระพุทธรบาท อัฐิพระยาพิชัยดาบหัก) วัดขุนจันท์ (อุโบสถหลวงพ่อโต โรงเรียนปลาทุโบราม) วัดใหม่ยายนุ้ย (อุโบสถแบบเก๋งจีน) ศาลเจ้าพ่อกวนอู ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ร้านอาหารดั้งเดิมและของกินชื่อดังหลายร้าน และสัมภาษณ์ประธานแขวงตลาดพลู นางบุปผารัตน์ ตั้งประพจน์ดี พบว่า แขวงตลาดพลูมีความโดดเด่น ด้านอาหาร ของกินของฝาก ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 สำหรับแหล่งท่องเที่ยวมีวัดที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งศาลเจ้าซึ่งเป็นสถานที่ที่คนในชุมชนนับถือ หากมีการงานตามเทศกาลต่างๆของศาลเจ้านั้นๆ จึงมีคนภายนอกชุมชนเข้ามาร่วมงาน ซึ่งแขวงตลาดพลู มีการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3 ด้าน ได้แก่

ด้านร้านอาหาร ที่ดำเนินงานในปัจจุบัน ได้แก่ ร้านอาหารดั้งเดิมสมัยรัชกาลที่ 5 อาทิ ร้านหมี่กรอบ ร.5 ซึ่งมีบริษัททัวร์พานักท่องเที่ยวมารับประทาน ร้านครัวบางหลวง (ร้านอาหารตามสั่งดั้งเดิม)

ด้านการจัดการสินค้าที่ระลึก ที่ดำเนินงานในปัจจุบัน ได้แก่ ร้านของกินของฝากชื่อดัง อาทิ ขนมเป็๋องไทย กุยช่าย ขนมหวาน กล้วยเชื่อม

ด้านความปลอดภัย ที่ดำเนินงานในปัจจุบัน ได้แก่ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)

สำหรับอีก 2 ด้าน ที่ไม่มีการดำเนินงานในปัจจุบัน แต่มีความต้องการให้ส่งเสริม คือ ด้านข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ แผ่นพับแนะนำที่รวบรวมข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวในแขวงตลาดพลู และด้านการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ได้แก่ การจัดอบรมมัคคุเทศก์ในชุมชนตามสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

3) การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในแขวงวัดกัลยาณ์ ได้แก่ วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร มัสยิดบางหลวง โบสถ์ช่างตาครุส ชุมชนกุฎีจีน และศาลเจ้าเกียนอันเกง และสัมภาษณ์ประธานชุมชนกุฎีจีน นางปิ่นทอง วงษ์สกุล พบว่า มีการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 7 ด้าน และมีความต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มเติม 5 ด้าน ได้แก่

ด้านข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ ที่ดำเนินงานในปัจจุบัน ได้แก่ แผ่นพับแนะนำโบสถ์ช่างตาครุส เว็บไซต์ที่เจ้าของกิจการในชุมชนทำเอง การพูดต่อและการเดินมาดูเอง ความต้องการเพิ่มเติม คือ แผ่นพับแนะนำที่รวบรวมข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวทั้งหมดในชุมชน

ด้านการจัดการระบบคมนาคม ที่ดำเนินงานในปัจจุบัน ได้แก่ ป้ายเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน ความต้องการเพิ่มเติม คือ ป้ายเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนที่ใหญ่และชัดเจน มีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยติดไว้ทางเข้าชุมชนทั้ง 2 ทาง

ด้านการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ที่ดำเนินงานในปัจจุบัน คือ ประธานชุมชนนำเที่ยวร่วมกับมัคคุเทศก์ของทัวร์ทั้งจากสถาบันการศึกษาและภาคเอกชน ความต้องการเพิ่มเติม คือ มัคคุเทศก์จากกรมการท่องเที่ยวมาอบรมมัคคุเทศก์น้อยให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ด้านการจัดการสินค้าที่ระลึก ที่ดำเนินงานในปัจจุบัน ได้แก่ ขนมฝรั่งกุฎีจีน ขนมหน้าฉลวกรอบเค็ม ขนมกล้วยต้มน้ำ และขนมกุสร้อย (ช่วงเทศกาล) นอกจากนี้มีของที่ระลึกที่พิพิธภัณฑ์บ้านกุฎีจีน ความต้องการเพิ่มเติม คือ บรรจุภัณฑ์ขนมของชุมชนแบบใหม่ที่โลโก้ต่างกันแค่ชื่อร้านบนถุงขนม เนื่องจากมีหลายบ้านที่ทำ และการออกแบบทำพวงกุญแจเป็นรูปขนมเอกลักษณ์ของชุมชน

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่ดำเนินงานในปัจจุบัน คือ มีเส้นทางชมสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในชุมชนทั้ง 11 จุด ความต้องการเพิ่มเติม คือ ทำแผ่นป้ายแนะนำสถานที่แต่ละจุดใหม่เนื่องจากหายหรือชำรุด

สำหรับอีก 2 ด้าน ที่ไม่มีความต้องการเพิ่มเติม คือ ด้านร้านอาหารที่ดำเนินงานในปัจจุบัน ได้แก่ ร้านอาหารในชุมชนสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว 4 ร้าน และมีที่สำรองสำหรับกลุ่มใหญ่ และด้านความปลอดภัยที่ดำเนินงานในปัจจุบัน ได้แก่ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)

จากผลการลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวและสัมภาษณ์ประธานแขวง/ชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว จึงสรุปเลือกชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เป็นชุมชนต้นแบบในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากมีทรัพยากรท่องเที่ยว และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

2. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยทำเป็นแผนที่และคู่มือเส้นทางท่องเที่ยว

2.1 การลงพื้นที่ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนกุฎีจีนและบริเวณใกล้เคียง พบว่า ภายในชุมชนกุฎีจีนมีการกำหนดเส้นทางสำหรับนักท่องเที่ยวไว้ 11 จุด ได้แก่ 1) ร้านหลานย่าเป่า 2) ร้านป้าอำพรธณ 3) ร้านป้าเล็ก 4) บ้านสกุลทอง 5) พิพิธภัณฑ์บ้านกุฎีจีน 6) ร้านธนูสิงห์ 7) เรือนจันทนภาพ 8) เรือนขนมปังขิง 9) ร้านที่ป้อมอาหารตามสั่ง 10) ลานเอนกประสงค์ 11) ร้านอาหารเฮโล และมีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่จัดอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยว ได้แก่ วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร วัดช่างตากุ้งี ศาลเจ้าเกียนอันเกง วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร และมัสยิดบางหลวง

2.2 การจัดกิจกรรมศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนกุฎีจีน ในวันศุกร์ที่ 24 กุมภาพันธ์ 2560 มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ประธานแขวง ประธานชุมชน สมาชิกชุมชนในเขตธนบุรี หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตธนบุรี และผู้ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 31 คน เส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนกุฎีจีน ได้แก่ 1) วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร 2) บ้านหมุกระดาศ 3) โบสถ์ช่างตากุ้งี 4) ชุมชนกุฎีจีน ได้แก่ ร้านหลานย่าเป่า ร้านป้าอำพรธณ พิพิธภัณฑ์บ้านกุฎีจีน และบ้านจันทนภาพ 5) ศาลเจ้าเกียนอันเกง 6) วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร และ 7) มัสยิดบางหลวง

ผลการประเมินกิจกรรมศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนกุฎีจีน มีผู้ตอบแบบประเมินจำนวนทั้งสิ้น 20 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 65 อายุ 56 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 60

เป็นรองประธานชุมชน เลขานุการชุมชน กรรมการชุมชน ประธานสภาองค์กรชุมชนเขตธนบุรี อาสาสมัคร และสมาชิกชุมชน คิดเป็นร้อยละ 55 อยู่ในแขวงวัดกัลยาณ์ แขวงสำเหร่ และแขวงหิรัญรูจี จำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 20

ผู้ตอบแบบประเมินเรียงลำดับความน่าสนใจ/ความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวภายในชุมชน กุฎีจีนดังนี้ ลำดับที่ 1 โบสถ์ข้างตาคูร์ส คิดเป็นร้อยละ 65 ลำดับที่ 2 เรือนจันทนภาพ คิดเป็นร้อยละ 35 ลำดับที่ 3 พิพิธภัณฑสถานบ้านกุฎีจีน คิดเป็นร้อยละ 35 ลำดับที่ 4 ร้านขนมฝรั่งกุฎีจีน คิดเป็นร้อยละ 35 ลำดับที่ 5 บ้านสกุลทอง คิดเป็นร้อยละ 40 และลำดับที่ 6 เรือนขนมปังขิง คิดเป็นร้อยละ 45 และผู้ตอบแบบประเมินเรียงลำดับความน่าสนใจ/ความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวภายนอกชุมชนกุฎีจีนดังนี้ ลำดับที่ 1 วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร คิดเป็นร้อยละ 80 ลำดับที่ 2 วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร คิดเป็นร้อยละ 60 ลำดับที่ 3 ศาลเจ้าเทียนอันกง คิดเป็นร้อยละ 60 ลำดับที่ 4 มัสยิดบางหลวง คิดเป็นร้อยละ 70

ความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนของผู้ตอบแบบประเมินมีความพึงพอใจในระดับมากทุกด้าน โดยด้านมัคคุเทศก์/วิทยากร เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พูดคุย ชักถามมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.35) รองลงมา คือบุคลิกภาพ และความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนในด้านการจัดการสินค้า/ของที่ระลึก (ค่าเฉลี่ยเท่ากัน=4.30)

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ข้อเสนอแนะว่าเป็นกิจกรรมดีมาก โดยเฉพาะการพาชมพระบรมธาตุมหาเจดีย์ที่วัดประยูรวงศาวาสวรวิหารมีความประทับใจมาก ชื่นชมมัคคุเทศก์และโครงการนี้อย่างยิ่ง ควรจัดกิจกรรมอีกเรื่อยๆ ควรพัฒนาแผนการท่องเที่ยว โดยไม่เป็นรูปแบบเก่าๆ และควรให้จัดโครงการตลาดนัดชุมชนของเขตธนบุรี

2.3 การประชุมอภิปรายเรื่องการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรี เพื่อสรุปการจัดกิจกรรมการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนกุฎีจีน ในวันจันทร์ที่ 27 กุมภาพันธ์ 2560 ณ ห้องประชุมเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สรุปการประชุมดังนี้

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน โดยการเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เยาวชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน ยกตัวอย่างพิพิธภัณฑสถานบ้านกุฎีจีนจากการลงชุมชนได้เห็นนักเรียนจากภายนอกชุมชนมาเที่ยว การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ การยกตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวทั้งดีและไม่ดี การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในเรื่องการท่องเที่ยวที่จะไม่ทำให้ชุมชนล่มสลาย การค้นหาตัวตน การสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนกุฎีจีนจะเน้นการท่องเที่ยวทั้งย่านกะดีจีนเนื่องจากเป็นเครือข่ายความร่วมมือกันจึงต้องส่งเสริมกัน สำหรับภายในชุมชนกุฎีจีนที่เด่นเรื่องอาหารให้ลูกบ้านขายสินค้าซ้ากันได้ อย่างเช่นขนมฝรั่งกุฎีจีนทั้ง 3 บ้าน แต่จะตกลงกันไม่ให้ขายตัดราคา บ้านจันทนภาพ ไม่สามารถเปิดให้เข้าชมได้ตลอดเวลา เนื่องจากเป็นบ้านส่วนตัว จึงแก้ปัญหาโดยการเลือกผู้เข้าชมที่สำคัญและการให้เข้าชมรวมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ไม่รบกวนวิถีชีวิตของชุมชนมากเกินไป การจัดโฮมสเตย์ไม่สามารถ

ดำเนินการได้แต่จัดให้นักท่องเที่ยวมารับประทานอาหารเย็นของชุมชนโดยสอบถามลูกบ้าน หากสะดวกต้อนรับนักท่องเที่ยวให้มาลงชื่อไว้แล้วจะเวียนกันไปแต่ละบ้าน ซึ่งไม่ได้หวังผลกำไรโดยถือว่าเป็นการส่งเสริมชุมชนให้เป็นที่รู้จักเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ในชุมชนมีพิพิธภัณฑ์บ้านกุฎีจีนที่สร้างขึ้นโดยใช้ทุนส่วนตัวเนื่องจากเจ้าของพิพิธภัณฑ์เห็นว่าชุมชนกุฎีจีนและเขตธนบุรีมีประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่มากมาย ควรอนุรักษ์ไว้ให้ชนรุ่นหลังเป็นแหล่งเรียนรู้

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งในชุมชนกุฎีจีนและชุมชนอื่นที่ยังไม่ได้จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรตระหนัก คือ 1) ความอยู่ดี มีสุขของชุมชน โดยเน้นความสุขมากกว่ารายได้ 2) หากจะจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรให้ความหมายให้ตีว่าจะไปในแนวทางใด แนวสร้างรายได้หรือสร้างความสุขของคนในชุมชน หากมีแนวคิดที่ชัดเจนจะสามารถสร้างกระบวนการไปสู่แนวคิดที่ชัดเจนเช่นกัน 3) ความคิดต่างหรือความขัดแย้งของคนในชุมชนหรือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ต้องข้ามผ่านไปถึงจะประสบความสำเร็จ 4) การสร้างจิตสำนึกของคนย่านธนบุรีร่วมกันไม่ได้แยกว่าอยู่คนละเขต 5) บุคลากรในชุมชนมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนได้ซึ่งในชุมชนกุฎีจีนมีโอกาสสูงกว่าชุมชนอื่นทั้งในเรื่องบุคลากรในชุมชนและทรัพยากรท่องเที่ยว และเรื่องวินัยการจัดการขยะ ในชุมชนขยะต้องเป็นศูนย์

กล่าวโดยสรุป ชุมชนกุฎีจีนมีต้นทุนที่พร้อมด้านการท่องเที่ยว ทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยว ประชานชุมชนและสมาชิกในชุมชนที่มีศักยภาพและความพร้อมในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน และสิ่งสำคัญคือการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยได้ทั้งทำไว้ให้ชุมชนที่มาเข้าร่วมประชุมกลับไปค้นหาตัวตน ผู้ใหญ่ใจดีที่คอยให้การสนับสนุน และบุคลากรในชุมชนที่จะช่วยขับเคลื่อนโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในบรรลุผลสำเร็จ

2.4 การทำแผนที่และคู่มือเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนกุฎีจีน พบว่าชุมชนต้องการแผ่นพับแนะนำที่รวบรวมข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวทั้งหมดในชุมชน แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนที่ใหญ่และชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในงานวิจัยเรื่องนี้ นอกจากนี้ได้ทำแผ่นป้ายแนะนำสถานที่สำคัญในชุมชนให้เพิ่มเติม เนื่องจากป้ายเดิมหายหรือชำรุด ผุพัง จากการสัมภาษณ์ประธานชุมชนกุฎีจีน พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติทั้งที่มาเที่ยวด้วยตนเองและที่มีมัคคุเทศก์ จึงได้จัดทำแผนที่ แผ่นพับคู่มือเส้นทางท่องเที่ยว และป้ายแนะนำสถานที่สำคัญในชุมชนเป็น 2 ภาษา เพื่อประชาสัมพันธ์ให้แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติด้วย

อภิปรายผล

1. การศึกษาบริบทของชุมชนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

การศึกษาบริบทของชุมชนในเขตธนบุรี เพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่าชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ มีทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2547) โดยมีองค์ประกอบด้านข่าวสารและบริการข้อมูล ด้านการขนส่ง ด้านการนำชมสถานที่ ด้านที่พักและบริการ ด้านร้านอาหารและบริการ ด้านสินค้าที่ระลึก ด้านกิจกรรมบันเทิง และด้านการรักษาความปลอดภัย จะต้องมีความสัมพันธ์กันจึงจะทำให้การท่องเที่ยวมีความยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒน์ศัจกร อรรถาศิลป์ (2552) ที่ศึกษาวิถีชุมชนเลยบคลองมหาสวัสดิ์กับการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม พบว่าชุมชนชาวคลองมหาสวัสดิ์ มีศักยภาพในการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องด้วยปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการ คือ มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ยังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติแวดล้อมที่สวยงาม สมควรที่ชุมชน องค์กรของรัฐและเอกชนจักได้ร่วมมือกันรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเหล่านี้ให้ยั่งยืนเพื่อประโยชน์แก่ชุมชนสืบไป เช่นเดียวกับประพิร์พร อักษรศรี (2553) ที่ศึกษารูปแบบการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษาหมู่บ้านน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง พบว่า ชุมชนริมแม่น้ำเจ้าพระยามีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ ลักษณะการตั้งบ้านเรือน โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดชาวมอญ มีมรดกทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ความคิด ความเชื่อ ประกอบขึ้นเป็นวิถีชีวิตบนหลักการชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ และงานวิจัยของสุวิณา นิยมคำ (2547) ที่ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเวียงลอให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนมีศักยภาพในมิติทางกายภาพและในมิติทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับที่สูง อันได้แก่ มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีแหล่งโบราณคดี งานประเพณี วิถีชีวิต อธยาศัยไมตรี ของคนในท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม การเข้าถึงสะดวก สาธารณูปโภคพื้นฐานเพียงพอ มีความปลอดภัย ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกยังต้องมีการพัฒนาต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ยังพบว่า ประชากรทุกกลุ่มมีความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นอย่างดี สำหรับเรื่องการให้ความร่วมมือทางด้านต่างๆ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นคนในชุมชนมีความพร้อมสูง

ชุมชนภูฎีจันมีความต้องการให้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ คือ แผ่นพับแนะนำที่รวบรวมข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวทั้งหมดในชุมชน ด้านการจัดการระบบคมนาคม คือ ป้ายเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนที่ใหญ่และชัดเจน ด้านการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ คือ การจัดอบรมมัคคุเทศก์น้อยให้กับชุมชน ด้านการจัดการสินค้าที่ระลึก คือ บรรจุภัณฑ์ขนมของชุมชน และการออกแบบทำพวงกุญแจเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว คือ แผ่นป้ายแนะนำสถานที่ตามเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งรัตน์ หัตถกรรม (2545: 131) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านทอผ้าไหม ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พบว่า ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาปรับปรุงเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการตลาดแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ ควรจัดคู่มือ หรือแผ่นพับ หรือเอกสารที่รวบรวมข้อมูลให้นักท่องเที่ยวรับทราบ โดยคู่มือดังกล่าวควรระบุรายละเอียดทุกประเภทให้นักท่องเที่ยวทราบด้วย และงานวิจัยของเปรมปรีดา ทองลาและคณะ (2556) ที่ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี พบว่า ควรมีการเผยแพร่และให้ข้อมูลข่าวสารแก่บริษัทนำเที่ยว และผู้เดินทางมาท่องเที่ยว

ให้มีโอกาสรับรู้และเลือกที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ หากมีความต้องการโดยมีเงื่อนไขและข้อแนะนำในการปฏิบัติตนขณะอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยของภัทราพร สมเสมอ และคณะ (2556) ศึกษาสำรวจวัฒนธรรม ประเพณี แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของตำบลทรายขาว อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย พบว่าหากมีการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องจัดวิทยากรนำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์น้อย เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรุ่นหลังได้ซึมซับประเพณีท้องถิ่นเพื่อสืบทอดต่อไป

2. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยทำเป็นแผนที่ และคู่มือเส้นทางท่องเที่ยว

2.1 การลงพื้นที่ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนกุฎีจีนและบริเวณใกล้เคียง

ความพร้อมด้านแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในสถานที่นั้นๆ (วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี, 2550 อ้างถึงใน ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี, 2553) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ และศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสรุปได้เป็น 6 ลักษณะ คือ (1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สถาปัตยกรรมทางธรรมชาติและวิถีชีวิต (2) ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง ระยะ เวลาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว (3) สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์และการรักษาความปลอดภัย (4) สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยว (5) ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ข้อจำกัดทางการบริการ สาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว (6) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ เปรมปรีดา ทองลา และคณะ (2556) ที่ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรี พบว่า บริบทพื้นที่และวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรีเป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวจีนและญวนอพยพตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนใหญ่เป็นที่พักอาศัย และร้านค้าของชุมชนที่มีอายุเกือบร้อยปี ซึ่งสร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มีลักษณะเป็นตึกแถว โบราณมีลวดลายไม้จำหลักอ่อนช้อยงดงาม อยู่ตามบานประตูหน้าต่างและมุมอาคาร ซึ่งจะพบรูปแบบเรือนขนมปังขิงปะปนอยู่ด้วยย่านท่าหลวง-ตลาดกลาง มีความสำคัญต่อบทบาทการค้ากับต่างประเทศของจันทบุรี ในยุคนั้น เป็นชุมชนที่มีการผสมผสานกันอย่างลงตัวของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปกรรม และผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ไปในตัวด้วย นั่นคือการเที่ยวไปแล้วก็เรียนรู้ไปด้วย สิ่งที่โดดเด่นของชุมชนริมน้ำจันทบุรี คือสถาปัตยกรรมแบบชิโน-โปรตุกีส (สถาปัตยกรรมตะวันออกผสมผสานกับตะวันตก) บ้านไม้ทรงปั้นหยา เรือนขนมปังขิง ตึกฝรั่งแบบปั้นังและสิงคโปร์ หรือตึกแบบยุโรป ที่ล้วนแล้วแต่มีความคลาสสิกแตกต่างกันไป ความงดงามของบ้านไม้โบราณ ที่มี

ลายฉลุที่ขอลมที่มีความหลากหลาย เช่น ฉลุสดลายขนมปังขิง ลายเถาดอกไม้ และบางบ้านฉลุตัวอักษรจีน นอกจากนี้ยังมีลูกกรงเหล็กแกะสลัก แต่ที่น่าสนใจคือมันไม่ใช่เหล็กดัด แต่เป็นสังกะสีฉลุลายแบบไทยใหญ่ ซึ่งต้องไปดูกันที่บ้านเลขที่ 148 บ้านหลวงประกอบนิติสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาสกร คำภูแสน (2552) ที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ซึ่งผลของการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย อาคารและสิ่งปลูกสร้างที่มีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมและความเก่าแก่ ส่วนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปรับสภาพที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมริมแม่น้ำจันทบุรี และการอยู่ร่วมกันของวิถีทางความเชื่อที่แตกต่างกัน

2.2 การจัดกิจกรรมศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนภูมิถิ่น

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2552: 22) ได้กำหนดหลักการการออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า โปรแกรมท่องเที่ยวต้องมีความสนุกสนาน สร้างความรู้ ความเข้าใจต่อตนเอง พื้นที่คนท้องถิ่น และประวัติศาสตร์ เกิดการเรียนรู้ มีการจัดการที่ดี ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย และเกิดความไว้วางใจ เกิดความเข้าใจท้องถิ่น ธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญได้ในการออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยว ได้แก่ พิจารณาถึงกิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวก ประเมินความสามารถและขีดความสามารถของทรัพยากรที่ทำให้นักท่องเที่ยวสนุก มีความสุข และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ กำหนดเนื้อหาสาระที่ต้องนำเสนอโดยให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และโปรแกรมต้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (ความสนใจ อายุ เพศ) โดยอยู่บนหลักการของการเคารพวัฒนธรรมชุมชน และไม่ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ระบบการประสานงานและจัดวางคนที่เหมาะสม ระบบการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว มีระบบการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว หัวใจสำคัญของโปรแกรมท่องเที่ยวที่ดี คือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านให้เกิดการเรียนรู้และเกิดความประทับใจ การจัดกิจกรรมศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนภูมิถิ่นนั้นจัดแบบเต็มวัน ทำให้มีผู้ร่วมกิจกรรมบางส่วนไม่สามารถอยู่ร่วมกิจกรรมได้ทั้งวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของมณีวรรณ ชาตวนิช และคณะ (2555) ที่ศึกษาเรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี พบว่าตลาดพลูเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวแบบครึ่งวันมากที่สุด เส้นทางท่องเที่ยวที่ทดลองทั้งสองเส้นทางนั้นเป็นเส้นทางแบบเดินทางเดียว โดยยึดหลักในเรื่องของในเชิงประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมในเชิงวัฒนธรรม และงานวิจัยของเปรมปรีดา ทองลา และคณะ (2556) ที่ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบุรีจังหวัดจันทบุรี พบว่า จัดรายการนำเที่ยวโดยชุมชนขึ้นโดยภายในรายการนำเที่ยวนั้นควรระบุสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดศูนย์รวมของชุมชนไว้ด้วย เช่น วัด โบสถ์ หาดอกลี ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนภูมิถิ่นของผู้ตอบแบบประเมินมีความพึงพอใจ/ความเหมาะสมในระดับมากโดยรวมทุกด้าน โดยด้านมัคคุเทศก์/วิทยากร เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พูดคุย ซักถามมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของอุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์ (2553) ที่ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัด

สุรินทร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีเจ้าหน้าที่คอยให้ความรู้ ความเข้าใจ แนะนำเกี่ยวกับ สถานที่ท่องเที่ยวหรือคอยอำนวยความสะดวกกับนักท่องเที่ยว

2.3 การประชุมอภิปรายเรื่องการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตรอบบุรี

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป (พจนานุกรม, 2546: 12-13) ซึ่งผู้ที่นำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติควรต้องทำความเข้าใจถึงเบื้องหลัง ความคิด หลักการ ความหมาย และองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วย 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจตนเอง 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมกับท้องถิ่น 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน สอดคล้องกับสินธุ์ สโรบล (2546:12) ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของตนเอง โดยนิยามเชิงปฏิบัติการในงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าหมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม และแบ่งผลประโยชน์กันอย่างเสมอภาค และวันชาติ ศรีสุวรรณ (2553) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี พบว่าแนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปีประกอบด้วย 1) ผนวกรวมจิตสำนึกของคนในชุมชนให้มีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ มีความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ความสะอาดของสถานที่ และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 2) สร้างคุณค่าให้แก่ชุมชน โดยร่วมกันศึกษาค้นคว้าหาสิ่งที่ดีและมีประโยชน์เพื่อนำมาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งความมีอัธยาศัยไมตรีของชุมชน 3) มีการวางแผนรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินงานและการแบ่งปันผลประโยชน์ และ 4) จัดเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ด้านศูนย์ข้อมูล เส้นทาง การท่องเที่ยว ด้านอาหาร เครื่องดื่ม ห้องน้ำ จุดชมวิว การสื่อสาร และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบของการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนเกิดประโยชน์ทั้งในด้านของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมแก่ผู้คนที่อยู่ในชุมชนหลังจากที่ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ใช่แค่เพียงการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ ที่เชื่อมต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่ยังรวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรม การกระจายอำนาจสู่ชุมชน ความเสมอภาคทางเพศ การลด

ความยากจนตลอดถึงการสร้างรายได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นเป้าหมายหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (The mountain institute, 2000: 4) สอดคล้องกับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549: 44) ที่ได้สรุปว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนได้บริหารจัดการเอง และเป็นชุมชนที่มีความพร้อมและมีศักยภาพที่จะดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้เองแก่นำที่มีความสนใจที่จะดำเนินกิจกรรมอย่างชัดเจน

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในชุมชนภูฏาลีน สอดคล้องกับแนวคิดของกุลธิดา สามะพุทธิ (2540) กล่าวว่า การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องทำให้คนเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม และคนภายนอกไม่ควรเข้าไปปรับเปลี่ยนอะไรควรเข้าไปอย่างผู้มาเยือน รักษาสัดส่วนระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับการรักษาความเป็นตัวของตัวเองของคนในท้องถิ่น และจะต้องให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ ทั้งในแง่ของการจัดรูปแบบการท่องเที่ยว และเรื่องรายได้ที่คนในท้องถิ่นจะได้รับเพื่อนำกลับไปบำรุงรักษาต้นทุนทางวัฒนธรรมนั้นให้คงอยู่ต่อไป ฉะนั้น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงถือเป็นการเดินทางทางภูมิปัญญา เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยวและการศึกษาวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านซึ่งมีอดีตที่น่าสนใจ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ เปรมปรีดา ทองลา และคณะ (2556) ที่ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบูรจังหวัดจันทบุรี พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำมีความแตกต่างจากที่อื่น เนื่องจากชุมชนริมน้ำมีความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ชุมชน ไม่ยอมให้สิ่งใดเข้ามาทำให้ชุมชนเสื่อมโทรมลง กล่าวคือ ชุมชนไม่เน้นในเรื่องของเศรษฐกิจแต่เน้นในเรื่องของวิถีชีวิตที่แท้จริง ในอดีตเคยมีวิถีชีวิตอย่างไร ในปัจจุบันก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ดังนั้นหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ บริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ ควรให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวิถีชีวิตจริงของชาวชุมชน เมื่อเข้ามาในชุมชนแล้วสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ ที่สำคัญคือการให้เกียรติและเคารพต่อสถานที่และชาวชุมชนด้วยรวมทั้งมัคคุเทศก์ต้องเข้าใจและให้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อป้องกันการบิดเบือนของประวัติศาสตร์ ชุมชนริมน้ำจันทบูร สำหรับการจัดการภายในชุมชน ชุมชนเองสามารถดูแลจัดการได้เป็นอย่างดี และงานวิจัยของปาณิกัส ดิปะวรรณ (2556) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของตลาดเก่าในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาตลาดบ้านใหม่และตลาดคลองสวน 100 ปี จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของตลาดเก่าในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาตลาดบ้านใหม่และตลาดคลองสวน 100 ปี จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นเจ้าของทรัพยากร (Research-based) หรือผู้บริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของตลาดเก่าในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ 1) การมีส่วนร่วมและความร่วมมือของชุมชน 2) คุณค่าทางวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ และ 3) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพตามลำดับ และเมื่อได้ทดสอบกับนักท่องเที่ยว พบว่า ปัจจัยทั้ง 3 ด้านได้รับการยืนยันจากนักท่องเที่ยวว่าเป็นปัจจัยที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของชุมชนและความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพเห็นได้ในระดับที่ชัดเจนมากที่สุด ส่วนปัจจัยด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมในด้านต่างๆ สามารถมองเห็นได้ในระดับมาก ซึ่งขัดแย้งกับวิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ

และคณะ (2550) ได้ทำการศึกษาถึงการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาตลาดน้ำท่าคา อำเภอบางแพ จังหวัดสมุทรสงคราม ได้กล่าวถึงการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมา พบว่ามีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้ไม่สามารถทำให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพทั้งปัญหาในด้านพื้นที่ ซึ่งมีขีดความสามารถที่จะรองรับได้ในบางช่วง ปัญหาชุมชนท้องถิ่น การได้หรือเสียประโยชน์ของคนในพื้นที่ การกระจายผลประโยชน์ที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดความขัดแย้งความร่วมมือในการจัดการปัญหาของผู้ประกอบการ ซึ่งมีธุรกิจที่เกี่ยวข้องหลายประเภท ทั้งธุรกิจบ้านพัก ร้านอาหาร นำเที่ยว ขนส่ง ปัญหาการประสานงานของหน่วยงานต่างๆ องค์กรชุมชนทั้งภายในและภายนอก ต้องมีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2.4 การทำแผนที่ ป้ายแนะนำสถานที่ และคู่มือเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนกุฎีจีน

ทัศนัยวรรณ ดวงมาลาและคณะ (2550: 98) ที่พบว่าการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้เป็นที่นิยมและสามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวชาวไทยมากที่สุด คือ การโฆษณาโดยใช้สื่อวิทยุ โทรทัศน์ วารสารการท่องเที่ยว หรือสื่อสิ่งพิมพ์ ดังนั้นเอกสารประชาสัมพันธ์ที่มีคุณภาพจะทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจและมั่นใจในการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจในการท่องเที่ยว และพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการจดหมายข่าวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นอันดับสุดท้าย เพราะจดหมายข่าวมีรูปแบบและเนื้อหาที่มีความสมบูรณ์และน่าสนใจน้อยกว่าสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ คู่มือการท่องเที่ยว วารสาร ซึ่งจะให้ข้อมูลการท่องเที่ยวเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมา ความสำคัญ สิ่งที่น่าสนใจ เส้นทางเดินทางมากกว่าจดหมายข่าว สอดคล้องกับมณีวรรณ ชาตวนิช และคณะ (2555) ที่ศึกษาเรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี พบว่า ผู้วิจัยได้จัดทำแผนที่สำหรับการท่องเที่ยวโดยการกำหนดจุดการท่องเที่ยวที่น่าสนใจลงไปบนแผนที่เพื่ออำนวยความสะดวกที่จะเดินทางท่องเที่ยวในตลาดพลู ซึ่งการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้เป็นแนวความคิดในเรื่องของการท่องเที่ยวแบบเดินเท้า (Walking Street) ซึ่งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้สมบูรณ์ได้นั้นจำเป็นต้องมีการร่วมมือกันของทุกฝ่ายจึงจะสามารถประสบความสำเร็จได้ อีกทั้งยังต้องแก้ปัญหาในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวโดยส่งเสริมให้เกิดความน่าสนใจ เช่น การใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป การจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้ประสบความสำเร็จหน่วยงานภาครัฐต้องเข้าร่วมมือกับชุมชนเพื่อจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ และการจัดการประชาสัมพันธ์ที่ดี มีสื่อแผ่นพับ แผนที่ จะยิ่งทำให้เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประสบความสำเร็จเร็วยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของปรัชญาภรณ์ ไชยคช (2559) ได้ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่าสิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวต้องรีบเร่งให้ความช่วยเหลือชุมชนในด้านศักยภาพที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานแก่ชุมชน เช่น ป้ายชี้ทาง ป้ายสื่อความหมาย การปรับปรุงถนนเข้าหมู่บ้าน ตลอดจนส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์มาลาया และศูนย์การเรียนรู้ภาษาจีนกลางของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การจัดอบรมมัคคุเทศก์น้อย สำนักงานเขตธนบุรี ได้เสนอว่าจะเป็นผู้ดำเนินการจัดอบรมให้ ซึ่งควรอบรมภาษาอังกฤษให้มัคคุเทศก์น้อยด้วยเนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ
2. การออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมของชุมชน และการออกแบบทำพวงกุญแจเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน คณาจารย์ในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาออกแบบร่วมกับชุมชน
3. การจัดโฮมสเตย์ที่ชุมชนยังไม่ได้ดำเนินการ และการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มารับประทานอาหารเย็นในชุมชน คณาจารย์ในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องควรร่วมกับชุมชนบริหารจัดการให้สามารถสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. หน่วยงานของรัฐหรือสถานศึกษา ควรลงไปศึกษาหรือส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณชุมชนที่อยู่อีกฝั่งของถนนนิสรภาพ อยู่ในแขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมกัน อาทิ วัดมอญ มัสยิดบ้านสมเด็จ สุสาน โบสถ์ โรงเจ และชาวจีน จะเป็นเส้นทางให้นักท่องเที่ยวได้เลือกเส้นทางซึ่งเริ่มจากซอยข้างโรงจำนำไปจนถึงวัดใหญ่ศรีสุพรรณ วัดหิรัญรูจี ร้านไทยกาแฟ มีบ้านเรือนไม้ และงานฝีมือของ ครูเหม เวชกร จิตรกรชื่อดัง ซึ่งเคยมาเช่าบ้านอยู่บริเวณนั้น
2. ควรสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะชาวต่างชาติซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของชุมชนเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาต่อไป